

INSTYTUT
EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ

AGENCJA
RYNKU ROLNEGO

MINISTERSTWO ROLNICTWA i ROZWOJU WSI

NR
6

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

stan i perspektywy

ISSN 1641-2664

**ANALIZY
RYNKOWE**

GRUDZIEŃ 2005

Analizy są finansowane przez
AGENCJĘ RYNKU ROLNEGO
oraz
INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Ogólne tendencje w rozwoju popytu na żywność – *K. Świetlik*
- III. Dotychczasowy i przewidywany popyt na podstawowe produkty żywnościowe
 1. Mięso i przetwory – *K. Świetlik*
 2. Produkty zbożowe – *W. Łopaciuk*
 3. Mleko i przetwory – *K. Świetlik*
 4. Owoce i przetwory – *E. Rosiak*
 5. Warzywa i przetwory – *E. Rosiak*
 6. Ziemniaki – *E. Rosiak*
 7. Cukier i wyroby cukiernicze – *Z. Smoleński*
 8. Tłuszcze jadalne – *K. Świetlik*
 9. Jaja – *K. Świetlik*
 10. Ryby i przetwory – *J. Seremak-Bulge*

**Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Analizę przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski, tel.: (0·prefiks·22) 827-36-64

AUTORZY:

dr Krystyna Świetlik

• IERiGŻ-PIB •

Tel.: (0·prefiks·22) 50-54-707

mgr Wiesław Łopaciuk

• IERiGŻ-PIB •

Tel.: (0·prefiks·22) 50-54-719

dr Ewa Rosiak

• IERiGŻ-PIB •

Tel.: (0·prefiks·22) 50-54-595

dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge

• IERiGŻ-PIB •

Tel.: (0·prefiks·22) 50-54-666

prof. dr hab. Zygmunt Smoleński

• IERiGŻ-PIB •

Tel.: (0·prefiks·22) 826-75-53

Analizę zrecenzowała i zatwierdziła w dniu 29.11.2005 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Tadeusz Chrościcki, Jan Małkowski, Bożena Nowicka, Roman Urban (wiceprzewodniczący),
Zdzisława Wiśniowska-Antonik, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejna analiza wydana będzie w grudniu 2006 r.

REASUMPCJA

W 2004 r. spożycie indywidualne z dochodów osobistych w sektorze gospodarstw domowych (według rachunków globalnych) zwiększyło się, w porównaniu z 2003 r., o 3,4%, wobec 2,5% odpowiednio przed rokiem. Wzrost spożycia był mniejszy niż PKB (5,4%), lecz, podobnie jak w 2003 r., przewyższył dynamikę wzrostu siły nabywczej dochodów do dyspozycji brutto gospodarstw domowych (2,0%). Dynamikę popytu konsumpcyjnego sektorów gospodarstw domowych przyspieszyły obawy inflacyjne związane z przystąpieniem Polski do UE oraz zmiany cen spowodowane otwarciem rynku unijnego na towary rolno-spożywcze produkowane w Polsce. Głównymi źródłami finansowania przyrostu konsumpcji były rosnące dochody z działalności gospodarczej na własny rachunek i dochody prywatnych właścicieli. Natomiast czynnikiem hamującym tempo wzrostu spożycia indywidualnego było niskie tempo wzrostu realnych płac i świadczeń społecznych. W 2004 r. na spożycie indywidualne (z dochodów osobistych) gospodarstwa domowe przeznaczyły ok. 93% nominalnych dochodów do dyspozycji brutto, tj. o 1,5 pkt. procentowego więcej niż w roku poprzednim. Spożycie żywności z dochodów osobistych (według rachunków globalnych) zwiększyło się w 2004 r., w porównaniu z 2003 r., o 2,5%.

W I półroczu 2005 r. tempo wzrostu spożycia indywidualnego (1,6%) było dużo niższe od notowanego w analogicznym okresie przed rokiem (4,1%). Wynika to po części z efektu wysokiej bazy odniesienia oraz niskiego tempa wzrostu nominalnych wynagrodzeń i świadczeń społecznych. Globalne wydatki ludności na żywność (spożycie żywności w ujęciu makroekonomicznym) wzrosły w porównywanych okresach o ok. 1,3%. W II półroczu 2005 r. możliwe jest przyspieszenie dynamiki popytu konsumpcyjnego gospodarstw domowych wskutek zanikania efektu bazy i stopniowej poprawy sytuacji dochodowej ludności. Można oczekiwać także pewnego ożywienia popytu na żywność. Szacuje się, że w 2005 r. spożycie indywidualne z dochodów osobistych w ujęciu realnym wzro-

śnie o 2,0%, a żywności o 1,5%. Udział wydatków na żywność w całkowitym funduszu konsumpcji indywidualnej kształtować się będzie na nieco niższym poziomie niż w 2004 r.

W rządowym projekcie budżetu państwa na 2006 r. przewiduje się wzrost spożycia ogółem na poziomie 3,3%, w tym spożycia indywidualnego o 3,7%. Wzrostowi popytu konsumpcyjnego gospodarstw domowych sprzyjać będą: poprawa sytuacji na rynku pracy, wzrost przychodów z działalności na własny rachunek związany z ożywieniem gospodarczym, rewaloryzacja rent i emerytur, wypłata środków finansowych w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oraz z tytułu zatrudnienia za granicą, jak również większa skłonność gospodarstw domowych do korzystania z kredytów. Poprawa sytuacji dochodowej ludności stwarza szansę utrzymania tempa wzrostu krajowego popytu na żywność na poziomie ok. 2–3% rocznie

W 2004 r. ceny detaliczne żywności, po spadku notowanym w latach 2002 – 2003, wydatnie wzrosły. Od grudnia 2003 r. do grudnia 2004 r. podniosły się one o 7,8%, przy wzroście cen towarów i usług konsumpcyjnych o 4,4%. Wzrost średniego poziomu cen żywności w 2004 r., w stosunku do 2003 r., wyniósł 6,3% i był prawie dwukrotnie wyższy od stopy inflacji. Po raz pierwszy od 1994 r. odnotowano realny ich wzrost (o 2,7%).

Znaczący wzrost cen artykułów żywnościowych w 2004 r. był rezultatem wzmoczonego popytu eksportowego, zmian mechanizmów regulacyjnych rynku rolno-spożywczego oraz uwarunkowań wewnętrznych związanych z produkcją rolniczą. Dodatkowo nasiliły go wzrosty cen surowców energetycznych na rynkach światowych (m.in. ropy, paliw, gazu i węgla). Największe podwyżki cen żywności miały miejsce w pierwszej połowie 2004 r., a zwłaszcza w II kwartale i dotyczyły głównie cukru, mięsa, tłuszczów jadalnych oraz ryżu i produktów zbożowych. W II półroczu wskutek pogorszenia warunków opłacalności eksportu, spadku popytu wewnętrznego oraz wzrostu podaży większości grup

asortymentowych żywności z dostaw krajowych i z importu nastąpiło znaczne spowolnienie ich dynamiki. Dodatkowymi czynnikami hamującymi tempo wzrostu cen żywności były: pogorszenie sytuacji dochodowej ludności utrzymującej się z pracy najemnej i świadczeń społecznych, wysoki poziom bezrobocia oraz rosnące rozwarstwienie dochodowe społeczeństwa.

Nasilająca się bariera popytu wewnętrznego, spowolnienie dynamiki eksportu i zwiększenie podaży na rynku krajowym doprowadziły w 2005 r. do odwrócenia, obserwowanego w roku poprzednim, wzrostowego trendu cen żywności. Od grudnia 2004 r. do września 2005 r. ceny całej żywności obniżyły się o 1,9%. Spadek cen dotyczył w szczególności tych produktów, które podrożały najbardziej w 2004 r., tj. artykułów mięsnych, cukru, produktów zbożowych i tłuszczów jadalnych. Nie zneutralizował on jednakże wcześniejszych podwyżek. Średni poziom cen żywności w okresie trzech kwartałów 2005 r. był o 2,9% wyższy niż w analogicznym okresie przed rokiem. Ocenia się, że w grudniu 2005 r. ceny żywności będą zbliżone do notowanych w grudniu 2004 r. W I półroczu 2006 r. nie przewiduje się istotnych ich zmian. Nastąpi dalsze osłabienie działania zewnętrznych czynników popytowych stymulujących wzrost cen produktów spożywczych. Można przypuszczać, że w pierwszej połowie 2006 r. roczna dynamika cen żywności będzie się kształtować na poziomie 0,5%, tj. poniżej prognozowanego wskaźnika inflacji (1,5%). Obniżą się głównie ceny mięsa, w tym zwłaszcza wieprzowego i drobiowego, tłuszczów zwierzęcych i jaj, oraz cukru i wyrobów cukierniczych. Możliwa jest stabilizacja cen produktów przetwórstwa zbóż, przy nieznacznym wzroście cen artykułów mleczarskich, owoców i warzyw.

Niskie tempo przyrostu dochodów ograniczało dynamikę wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych. Wzrost nominalnej wartości tych wydatków o 2,6% w 2004 r., w stosunku do 2003 r., był mniejszy od stopy inflacji, co spowodowało spadek ich realnej wartości o 0,9%.

W 2004 r. gospodarstwa domowe zwiększyły nominalne wydatki na żywność o 3,6% w porównaniu z rokiem poprzednim. Realna wartość spożycia żywności (wydatków) utrzymała się na poziomie 2003 r. (wzrost o 0,1%). Obniżkę realnych wydatków odnotowano w grupach artykułów mięsnych, jaj, ziemniaków oraz cukru i wyrobów cukierniczych. Wydatki realne na pozostałe grupy produktów uległy zwiększeniu. Udział wydatków na żywność w całkowitych wydatkach gospodarstw domowych wyniósł 28,1% i był nieznacznie mniejszy niż w 2003 r. (28,3%).

W 2005 r. poziom nominalnych wydatków gospodarstw domowych na żywność będzie prawdopodobnie nieco wyższy, natomiast realnych – niższy niż w 2004 r. W I półroczu 2005 r., gospodarstwa domowe ograniczyły nominalne całkowite wydatki konsumpcyjne o 2,1%, zwiększając równocześnie nominalne wydatki na żywność o 0,5%. W porównaniu z I półroczem 2004 r. realna wartość spożycia (wydatków) ogółem zmalała średnio o 5%, w tym żywności o 3,6%. W rodzinach pracowników oraz emerytów i rencistów spadek realnych wydatków na żywność sięgał 8%. Udział wydatków na żywność w całkowitych wydatkach gospodarstw domowych wzrósł z 27,8% w I półroczu 2004 r. do 28,5% w I półroczu 2005 r. Wobec niskiego tempa wzrostu płac i świadczeń społecznych oraz stosunkowo wysokiego, wymuszonego podwyżkami cen, wzrostu wydatków na mieszkanie, transport, ochronę zdrowia i edukację, gospodarstwa domowe nie były w stanie zwiększyć wydatków na żywność odpowiednio do wzrostu jej cen (o 4,3%).

Można przypuszczać, że z uwagi na utrzymujący się wysoki poziom cen żywności, wolno rosnące płace i dochody ze świadczeń społecznych oraz istotny wzrost pozażywnościowych kosztów utrzymania, tempo wzrostu nominalnych wydatków gospodarstw domowych na żywność w drugiej połowie 2005 r. będzie wolniejsze niż cen detalicznych tych towarów, a ich realna wartość w skali całego roku ulegnie redukcji o 2 – 3%. W 2005 r. udział wydatków na żywność w łącznych wydatkach gospodarstw domowych wyniesie prawdopodobnie ok. 28% i będzie taki sam jak w 2004 r.

Znaczący wzrost cen żywności w 2004 r. spowodował spadek popytu. Z danych bilansowych GUS wynika, że w 2004 r., w porównaniu z 2003 r. zmalała konsumpcja mięsa wieprzowego i wołowego, tłuszczów wieprzowych, masła, artykułów mleczarskich, jaj, cukru i wyrobów cukierniczych oraz ziemniaków. Konsumpcja produktów zbożowych utrzymała się na niezmiennym poziomie. Zwiększyło się natomiast spożycie mięsa drobiowego, ryb i przetworów rybnych, owoców, warzyw i tłuszczów roślinnych. Wzrósł popyt na produkty żywnościowe o wyższym stopniu przetworzenia i usługi gastronomiczne. Zmalał udział samozaopatrzenia.

W 2005 r. tendencje w rozwoju spożycia wielu produktów żywnościowych były odmienne od obserwowanych w roku poprzednim. Nastąpiło zahamowanie, obserwowanej w 2004 r., spadkowej tendencji spożycia artykułów mięsnych. Zdecydował o tym głównie istotny wzrost spożycia drobiu, rekompensujący spadek spożycia mięsa wieprzowego i wołowego. Zahamowaniu uległa, występująca od 1999 r. spadkowa tendencja kon-

sumpcji mleka. W przeciwieństwie do 2004 r. obniżyło się natomiast spożycie tłuszczów jadalnych, w tym zwłaszcza wieprzowych i masła. Spadek spożycia tłuszczów tkankowych wiązał się z niskim poziomem produkcji i podaży trzody chlewnej w I półroczu 2005 r. Ograniczenie spożycia masła było wynikiem wzrostu eksportu i podrożenia masła względem tłuszczów roślinnych. Zmniejszenie podaży i znaczący wzrost cen warzyw i owoców krajowych ze zbiorów 2004 r. spowodowały spadek konsumpcji tych produktów. Istotnej redukcji uległa konsumpcja ziemniaków oraz cukru i produktów spożywczych zawierających cukier, tj. dżemów, miodu, wyrobów cukierniczych i ciastkarskich. Wzrosła konsumpcja jaj oraz ryb i przetworów rybnych.

Spodziewana poprawa sytuacji dochodowej ludności, wzrost produkcji i podaży oraz spadek cen detalicznych wielu podstawowych grup żywności będą sprzyjać wzrostowi popytu w 2006 r. W związku z przewidywanym wzrostem produkcji i podaży trzody chlewnej oraz drobiu wzrośnie konsumpcja mięsa wieprzowego i drobiowego oraz tłuszczów wieprzowych. Z uwagi na spowolnienie dynamiki eksportu, spożycie wołowiny utrzyma się na poziomie 2004 r. Możliwy jest dalszy wzrost spożycia jaj. Nieco większa niż w 2004 r. może być konsumpcja owoców. W wyniku zwiększenia podaży artykułów mleczarskich z dostaw krajowych i z importu realne są prognozy wzrostu spożycia tych produktów. Utrzyma się spadkowa tendencja w konsumpcji cukru i masła. Zmaleje zainteresowanie konsumentów ziemniakami, przy stabilizacji popytu na produkty zbożowe i warzywa. Taka sama jak w 2005 r. będzie konsumpcja tłuszczów roślinnych oraz ryb i przetworów rybnych.

SUMMARY

In 2004 household consumption out of personal incomes (according to global accounts) increased by 3,4% as compared to 2003 versus 2,5% previously. The rate of consumption fell below the GDP rate but similarly to 2003 exceeded the rate of increase in household gross income purchasing power. The growth in household sector consumption reflected a threat of inflation linked to the enlargement of the EU and expected price changes that could result from the opening of the Common market for Polish agri-food products. The growth of consumption was financed out of growing incomes on sole economic activities and the incomes of private owners. On the other hand low rate of increase in real wages, salaries and pensions hampered the consumption growth. In 2004 the consumption out of personal incomes accounted for about 93% of nominal disposable gross, i.e. 1,5 percentage point up on 2003. The consumption of food of personal incomes (according to global accounts) increased by 2,5% on 2003.

The rate of consumption growth in the first half of 2005 (1,6%) was significantly lower than in the first half of 2004 (4,1%). The decline partially reflects the effect of high reference level and low rate of the increase in wages salaries and pensions (in nominal terms). Total expenditure on food (the consumption of food from a macroeconomic point of view) increased by about 1,3%. Due to gradual improvement of household incomes and fading out the effect of high reference level some increase in the consumption rate is expected in the second half of 2005. Some recovery in demand for food can also be expected. The share of food expenditure in total consumption would be negligibly lower than in 2004.

According to the government project of the state budget for 2006 the consumption of is forecast to increase by 3,3% including personal consumption by 3,7%. The increase in consumption demand of the households would be supported with the following issues: improvement on the labour market, increase in revenue on sole economic activities linked to

overall economic recovery, revaluation of social benefits and pensions, payment of the support within the CAP, private foreign earnings, higher propensity of the households to take credits. The improvement in economic situation of the customers creates a basis for estimation of the increase in domestic demand for food at some 2–3% per annum.

Following the decline in 2002–2003 retail food prices in 2004 significantly increased. Since December 2003 to December 2004 the rate of retail food prices amounted to 7,8% versus the inflation rate of 4,4%. The increase in average level of food prices in 2004 on 2003 totalled 6,3%, which was twice as much as the inflation rate. For the first time since 1994 food prices increased in real terms.

Significant increase in food prices in 2004 reflected growing demand for exports, changes in the regulation of agricultural markets and internal conditions linked to agricultural production. In addition it overlapped with accelerated growth in the prices energy on the world markets (crude oil and derivatives, gas and coal). The highest price increases occurred in the first half of 2004, in particular in the second quarter and concerned mainly sugar, meats, edible fats, rice and cereal products. Reflecting a decline in the profitability of exports, shrinking domestic demand and growing domestic supplies and imports in the second half of 2004 the rate of food prices considerably declined. There were also additional factors hampering the price increases such as deterioration in incomes of the workers and pensioners, high unemployment rate and growing diversification of incomes.

Growing demand barrier on the internal market along with diminishing rate of exports and so growing supplies on the domestic market in 2005 reversed an upward trend in food prices observed in 2004. Over the period of December 2004 – September 2005 food prices declined by 1,9%. The decline particularly concerned those products, which prices showed the highest increase in 2004, namely me-

ats, sugar, cereal products and edible fats. However the decline did not offset previous rises. Average level of food prices in the period of January – September 2005 was 2,9% above the level observed in corresponding period of 2004. The price level in December 2005 would be close the level observed in December 2004. None of major changes are forecast for the first half of 2006. External demand driving the food prices up is expected to loose its importance. The rate of food price increase in the first half of 2006 is forecast at 0,5%, i.e. below forecast inflation rate (1,5%). The prices of meat (particularly pork and poultry), animal fats, eggs, sugar and sugar products are expected to decline, a stabilisation is expected in the case of cereal products, while the prices of dairy products fruits and vegetables are likely to increase.

Low rate of the incomes increase reduce the increase in consumption of households, which increased by 2,6% (nominally) in 2004. However in real terms it declined by 0,9%. In 2004 households increased the expenditure on food by 3,6% but in real terms it meant stabilisation at the level observed in 2003. The decline in real expenditure was observed in the case of meat, eggs, potatoes, sugar and sugar products. Real expenditure increased in the case of other food products. The share of food expenditure in total household expenditure amounted to 28,1% and was slightly below the proportion observed in 2003 (28,3%).

In nominal terms in 2005 households are expected to increase the expenditure on food but in real terms the expenditure would decline. In the first half of 2005 the households reduced consumption by 2,1% at the same time increasing the expenditure on food by 0,5%. Comparing to the first half of 2004 the consumption value (expenditure) declined in average by 5%, including 3,6% for food expenditure. Food expenditure in the households of employees, retirees and pensioners declined by 8% in real terms. The share of food expenditure in total expenditure increased from 27,8% (first half of 2004) to 28,5% in the first half of 2005. Ha-

ving low dynamics of wages, salaries and social benefits and relatively high increase in expenditure on dwellings, transport, health care and education the households were not able to increase the expenditure of food proportionally to the increase in food prices (4,3%).

Reflecting high level of food prices, slow increase of wages, salaries and social benefits and considerable increase of non-food expenditure the rate of food expenditure in the second half of 2005 is likely to fall below the rate of food prices. Food expenditure in real terms would then decline by some 2–3%. In 2005 the household expenditure on food is estimated to account for 28%, i.e. close to the proportion observed in 2004.

Significant increases of food prices in 2004 led to a decline in food demand. According to the CSO balance sheet data the declined the consumption of the such products as pork, beef, pork fats, butter dairy products, eggs, sugar, sugar products, fish and preparations, fruits and vegetables

and vegetable fats. The consumption of cereal products remained unchanged. An increase was observed in the demand for processed products and gastronomy services. The share of self-provision declined.

The changes in the consumption of numerous products in 2005 diverged from those observed in 2004. An upward tendency in meat product consumption observed in 2004 was hampered because growing consumption of poultry meat offset the decline in the consumption of red meats. Observed since 1999 decline in milk consumption also was hampered. Contrary to 2004 the consumption of edible fats, in particular pork fats and butter declined. This resulted from low production and supplies of swine in the first half of 2005. Reduction of butter consumption reflected growing exports and increase in relative prices versus vegetable fats. The decline in supply and significant increase in prices resulted in the decline of domestic fruit and vegetable consumption. A considerable decline occurred in the consumption of pota-

toes, sugar and other products containing sugar (jams, honey, cakes and biscuits).

Anticipated improvement in incomes along with the increase in production and supply and so decline in retail prices of major products will cause the increase in demand for food in 2006. Taking into account forecast increase in production and supply of swine and poultry the consumption of pork and poultry meat will increase. Reflecting lower dynamics of exports the consumption of beef would remain unchanged at the level observed in 2004. Egg consumption is likely to keep an upward trend. A slight increase is expected in the consumption of fruits. Due to growing domestic supply and imports of dairy products increase their consumption is likely to occur. Downward tendency in the consumption of sugar and butter will be continued. The demand for potatoes is also to decline while no changes are forecast in the demand for cereal products and vegetables, vegetable fats, fish and fish products.

W serii Analizy Rynkowe w najbliższym czasie ukazać się:

1. Rynek cukru (28) • grudzień 2005,
2. Rynek ryb (4) • grudzień 2005,
3. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa (29) • marzec 2006,
4. Rynek pasz (19) • marzec 2006,
5. Rynek mleka (30) • kwiecień 2006,
6. Rynek drobiu i jaj (29) • maj 2006,
7. Rynek ziemniaka (29) • maj 2006,
8. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi (23) • maj 2006,
9. Rynek mięsa (30) • maj 2006,
10. Rynek zbóż (30) • czerwiec 2006,
11. Rynek rzepaku (29) • czerwiec 2006,
12. Rynek owoców i warzyw (28) • czerwiec 2006,
13. Rynek ziemi rolniczej (9) • wrzesień 2006,
14. Popyt na żywność (7) • grudzień 2006.

Prenumerata Analizy (1 zeszyt) w 2005 roku wynosi 20 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw
Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego,
ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. 984, 00-950 Warszawa. Tel.: (0-prefiks-22) 50-54-685, faks: 827-19-60
e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>
